

Cevdet Kerim İncedayı, Türk İstiklâl Harbi, (Garp Cephesi),
Hazırlayan: Muhammet Safi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2007, 282 s
+kutu içerisinde 29 adet kroki.

Türk Bağımsızlık Savaşı'nın iyi anlaşılması ve anlatılması için dönemi yaşamış olanların yazdıklarının ve anlattıklarının önemi bilinmektedir. Milli Mücadele hareketine katılanların anılarının, bu tarihsel dönemin anlaşılması ve anlatılmasında büyük önemi olduğu açıktır. Her ne kadar hatıralarda 'ben merkezli' ve sübjektif değerlendirmelerin olduğu hiçbir zaman akıldan çıkarılmasa da, bu, anıların önemini azaltamaz.

Millî Mücadele döneminde ait kitaplar ve anılar Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra yayınlanmaya başlamıştır. Bunlardan ilk akla gelenler; Atatürk'ün yakın arkadaşı olmasına rağmen İzmir suikastı girişimine katılan ve yargılanarak idam edilen Albay Mehmet Arif'in¹ Çukurova bölgesinde mücadelenin teşkilatlanmasında büyük hizmetleri geçen Ali Saip Ursavaş'ın² ve dönemin önde gelen aydın ve gazetecilerinden Gelibolu Milletvekili Celal Nuri İleri'nin³ anılarıdır.

---

¹ Mehmet Arif'in kitabı Osmanlıca olarak 1924 yılında yayınlanmıştır. Mehmet Arif, **Anadolu İnkılâbı 1335-1339, Milli Mücadele Hatırâtı**, İstanbul, 1340. Bu kitap sonraki dönemde iki kez Latin alfabesine aktarılarak yayınlanmıştır. Mehmet Arif, **Anadolu İnkılâbı: Milli Mücadele Hatırâtı**, İstanbul, Yeni İstanbul Yayınları, 1969; Miralay Mehmet Arif Bey, **Anadolu İnkılâbı Milli Mücadele Anıları 1919-1923**, Hazırlayan: Bülent Demirbaş, İstanbul, 1987.

² Adana ve civarında Fransızlara karşı direniş hareketinin meydana getirilmesinde öncülük yapanlardan Ali Saip Ursavaş'ın bu döneme ait anıları da 1924'te yayınlandı. Ali Saip, **Kilikya Faciası ve Urfa'nın Kurtuluş Mücadeleleri**, Ankara, 1340. Ali Saip Ursavaş'ın kitabı da sadeleştirilerek yayınlanmıştır: Ali Saip Ursavaş, **Kilikya Dramı ve Urfa'nın Kurtuluş Savaşları**, Çeviren: Hüseyin Işık, Ankara, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, 2000.

³ Dönemin önde gelen aydınlarından Celal Nuri İleri'nin daha ziyade Türk inkılâbını ele alan kitabı da 1926'da yayınlandı. Celal Nuri, **Türk İnkılâbı**, İstanbul, Suhulet Kütüphanesi, Ahmet Kemal Matbaası, 1926. Bu kitap da iki kez Latin alfabesine aktarılarak basılmıştır. Celal Nuri İleri, **Türk İnkılâbı**, Hazırlayan: Recep Duymaz, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, 2000, Celal Nuri, **Türk Devrimi, -İnsanlık Tarihinde Türk Devriminin Yeri-**, Günümüz Yazı ve Diline Çeviren: Özer Ozankaya, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayını, 2002.

Kitap Tanıtımı

Cevdet Kerim İncedayı'nın⁴ kitabı da, İstiklâl Savaşı hakkındaki ilk kitaplardan birisidir ve yazarı da, Türk İstiklâl Savaşı'nda bizzat görev yapmış bir subaydır. Ancak; İncedayı'nın anıları dikkatle okunduğu zaman anılarla ilgili olarak yukarıda dikkat çektiğimiz iki çekincenin hemen hemen olmadığı görülebilir. Kendisinden neredeyse hiç söz etmediği gibi yayınladığımız anıların bir diğer özelliği vardır ki, asla göz ardı edilmemelidir. Anılar; belgelerle desteklenmiştir. Ya da belgeler anılarla desteklenmiştir de denilebilir. Bu bakımdan; Cevdet Kerim İncedayı'nın kitabı belgelerle desteklenmiş anı veya anılarla desteklenmiş belgesel niteliğindedir. Anılardaki anlatımdan yazarın; olayları üzerinden zaman geçtikten sonra verilmiş bir kararı uygulamak amacıyla hatıralarını yazmadığı, tam aksine savaş devam ederken de böyle bir niyetinin olduğu ve notlar aldığı anlaşılmaktadır. Ek olarak İncedayı; yer aldığı savaşı aynı zamanda bir asker gözüyle değerlendirmiştir. Türklerle Yunanlılar arasındaki her muharebenin ardından genel bir değerlendirme yaparak Yunanlıların yanlışlarını bir subay gözüyle değerlendirmiştir.

Yazarın, Batı Cephesi'ndeki savaşlara katılmış olması eserin değerini artırmaktadır. Eserin değerini artıran diğer bir husus da, İncedayı'nın muharebeler

---

⁴ Cevdet Kerim İncedayı 1893'te Sinop'ta doğdu. Babası Abdülkerim Bey, annesi Hafize Ayşe hanımdır. Fatma Aliye Hanımın eşidir. 3 Eylül 1911'de Harbiye'ye girdi. 30 Temmuz 1914'te teğmen olarak okulu bitirdi. Savaşta gösterdiği hizmetlerden ötürü Gümüş Liyakat Madalyası aldı. 16 Aralık 1916'da üsteğmen oldu. 34'üncü Kafkas Alayı Yaveri iken Muâmelât-ı Âtiyye Müdüriyeti Umûr-u Ecnebiye Şubesi mülhakkılığında ve İtfaiye Alay Yaverliği'nde bulundu. 4 Temmuz 1918'de Erkân-ı Harbiye Mektebi giriş sınavını kazandı. Türk istiklal Savaşı'nda Birinci İnönü Muharebesi'nde yüzbaşı olarak görev aldı. Kütahya-Eskişehir Muhârebesi esnasında 7'nci Tümen'in kurmayında bulundu. 1922 Temmuz ortalarında Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın Büyük Taarruz öncesi yaptığı keşif gezisine katıldı. Afyon-Dumlupınar Savaşı'ndaki üstün hizmetlerinden dolayı 31 Ağustos 1922'de binbaşılığa terfi etti. Büyük Taarruz sonucunda İzmir'e ilk giren grup arasında yer aldı. Mudanya Konferansı'na da katıldı. Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Müstakil Hava Şubesi Müdürlüğü'nde görevliken 5 Ağustos 1927'de mülken emekliye ayrıldı.

Bundan sonra Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul Bölge Temsilciliği görevinde bulundu. Öğrenci yurtlarının açılmasına çalıştı. Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul İl Başkanlığı Fırka Umûmi İdare Heyeti üyeliği yaptı. 31 Ocak 1928'de Atatürk'ün himayesinde kurulan Türk Maarif Cemiyeti'nin İstanbul Temsilciliğine getirilen Cevdet Kerim Bey, bu derneğin özellikle yurt açması için önemli çabalarda bulundu. İncedayı, İstanbul'da bulunduğu dönemde, Kıbrıs'tan eğitim amacıyla Türkiye'ye gelen Türk çocuklarıyla da yakından ilgilendi.

İncedayı, Türk Maarif Cemiyeti'nden başka Türk Hava Kurumu, Milli Ekonomi ve Artırma Kurumu, Emekli Harp Malulleri, Şehitlikleri İmar Cemiyeti gibi çeşitli derneklerde de yöneticilik yapmıştır. 1935 seçimleri sonucu milletvekili seçilen İncedayı, ölümüne kadar milletvekilliğini sürdürdü. Fransızca bilen Cevdet Kerim İncedayı, II. Refik Saydam Hükümeti'nde Muhabere ve Münakale Vekilliği (20 Kasım 1940-12 Kasım 1941) yaptı. Recep Peker hükümetinde de Bayındırlık Bakanlığı yapan Cevdet Kerim İncedayı 29 Mayıs 1951 günü vefat etti. Cevdet Kerim'in siyasi hayatı ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız: Tolga Acarbaş, **Cevdet Kerim İncedayı'nın Hayatı ve Eserleri**, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans tezi, 2007.

Kitap Tanıtımı

hakkındaki taktik ve stratejik değerlendirmeleridir. Bu değerlendirmeler, Batı Cephesi'ndeki önemli muharebelerin anlaşılmasına ayrı katkı sağlamaktadır. Yazar bu muharebeler sırasında Yunan tarafının yenilmesine yol açan hatalarının da analizini yapmıştır.

Milli Mücadele hakkında pek çok anı yayınlanmıştır. Ancak bunların içerisinde İncedayı'nın diğerlerinden ayrılan bir yönü daha bulunmaktadır. Hiçbir hatıra İncedayı'nın kitabı kadar mücadelenin askeri kısmı hakkında bu kadar sağlıklı ve günü gününe bilgi vermemektedir. Bu haliyle İncedayı'nın Türk İstiklâl Harbi, Türk milletinin ölüm kalım savaşının askeri kısmının tarihçesi niteliğindedir ve Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan Türk İstiklâl Harbi serisinden sonra Milli Mücadele'nin askeri kısmı hakkında en ayrıntılı bilgiyi veren eserdir. Ancak; İncedayı'nın kitabı sadece askeri mücadeleleri anlatmakla yetinmemiş; bu mücadelenin siyasi boyutlarına da değinmiştir. Dikkat çeken bir diğer nokta da; kitabın sadece askeri gelişmelerle sınırlı kalmayıp bu mücadelenin lojistik unsurları, sosyal yönü, istihbarat, moral değerler ve askeri teşkilatlanma ve ulaşım ve iletişim araçlarına kadar geniş bir yelpazede bilgi verilmiş olmasıdır. Kitap incelendiğinde; her ne kadar Garp Cephesi alt başlığını taşıyorsa da, bu dönemde diğer bölgelerde meydana gelen gelişmelerden de söz edildiği görülecektir.

Önemini ana hatlarıyla belirttiğimiz İncedayı'nın kitabı, Yapı Kredi yayınları tarafından yayınlandı. Eserin Latin alfabesine aktarılıp yayınlanması ve özellikle askeri bakımdan kıymeti inkâr edilemeyecek, kitabın ekindeki krokilerin düzgün bir şekilde yayınlanması takdire değer bir harekettir. Ancak gönül, böylesine değerli bir eserin içerik ve nitelik olarak da daha özenli bir transkripsiyondan sonra yayınlanmış olmasını arzu ederdi.

Muhammet Safi tarafından hazırlanan kitap, ne yazık ki, kıymetiyle orantılı olmayan okuma yanlışlarıyla yayınlandı. Öylesine vahim hatalarla yayına hazırlanmış ki, kitabın adı kapakta, İstiklâl Harbi (Garp Cephesi) olarak yazılırken, iç kapakta Türk İstiklâl Harbi (Garp Cephesi) şeklinde yazılmıştır. Doğrusu şöyledir: Türk İstiklâl Harbi (Garp Cephesi). Kitabın yazarı Cevdet Kerim İncedayı hakkında biraz daha ayrıntılı bilgi verilebilirdi. Bu yapılmadığı gibi İncedayı'nın eserleri de eksik yazılmıştır. Ele aldığımız kitabından başka İncedayı, 1927'de halka yönelik çeşitli konferanslar vermiştir. İncedayı tarafından Ankara Türk Ocağı, İstanbul Üniversitesi ve Ankara Öğretmenler Kursu'nda verilen bu konferanslar 1927 yılında Maarif Vekâleti tarafından yayınlandı.⁵

---

⁵ Cevdet Kerim, **Türk İstiklâl Mücadelesi Konferansları**, İstanbul, Devlet Matbaası, 1927, 228 s. Bu konferanslar yeni yazıya aktarılıp yayınlandı: Cevdet Kerim İncedayı, "Türk İstiklâl Mücadelesi Konferansları", Yayına Hazırlayan: Hüsamettin Ünsal, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C.VII, Sayı: 21 (Temmuz 1991), ss.639-690, C.VIII, Sayı: 22 (Kasım 1991), ss.183-231, C.VIII, Sayı: 23 (Mart 1992), ss.643-681. Bunun dışında, bu konferanslar bir yüksek lisans tezine de konu oldu: Emine Gülter Yıldız, **Cevdet Kerim İncedayı ve Türk İstiklâl Mücadelesi Konferansları**, Konya, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1989, 176 s.

Kitap Tanıtımı

Metin yeni yazıya aktarılırken herhangi bir sadeleştirme yapılmamış ve hiçbir müdahalede bulunulmamıştır. Ancak, metinde geçen “fihrist” yerine “içindekiler” ve Ayıntab yerine Antep yazılmış olmasını anlamak mümkün değildir. Bu tip eserlerin Latin alfabesine aktarılmasında karşılaşılan çeşitli güçlükler vardır. Bunlardan biri de, yerleşim yerlerinin isimleridir. Ülkemizde pek çok yerleşim yerinin isimlerinin değiştiği göz önünde tutularak buraların şimdiki isimlerinin parantez içerisinde verilmesi kullanım kolaylığı sağlardı. Bunun yapılmayışını bir tercih olarak görmek mümkün olmakla birlikte, doğrusunu bulmak zor olmayan yerleşim yerlerinin pek çoğunun yanlış okunmuş olmasını anlamak mümkün değildir. İşte birkaç örnek:

Çevikceler (orijinal metin, s.75) Muhammet Safi tarafından, Çukurcalar (s.) 97 olarak okunmuş ki, o kelimeyi Çukurcalar okumak mümkün değildir. Aynı şekilde Karaburunlu Dağı (orijinal metin, s.76) Karabüyüklü Dağı (s. 99) olarak okunmuş ki, bu kelimeyi de bu şekilde okumak mümkün değildir. Koru, (orijinal metin, s.77), zorlama bir şekilde Körs olarak, (s.101) ve Curuz Boğazı (orijinal metin s.78) Çörez Boğazı (s.101) olarak okunmuş ki, bu şekilde okunması mümkün değildir. Niyetimiz yanlış okunan bütün yer adlarının bir listesini çıkartmak değildir. Fakat Milli Mücadele dönemini anlatan bir eserde geçen yer isimleri okunurken, hiç olmazsa coğrafi bilgilerden de faydalanılması gerekirdi. Buna özen gösterilmiş olsaydı, Ankara Polatlı civarındaki Malıköy (orijinal metin, s.97), Çanakkale civarında bir köy olan Mallıköy olarak (s.127) ya da doğrusu Afyon’un ilçesi Şuhut’a bağlı Sinirköy (orijinal metin, s.146) Kayseri’ye bağlı Yahyalı ilçesinin bir köyü olan Senirköy olarak okunmazdı. (s.194) Hiç olmazsa savaşın cereyan ettiği coğrafi bölgeyi göz önünde bulundurmamak bu gibi, öylesine değerli bir kitabın transkripsiyonuna yakışmayacak basit hataların yapılmasını önleyebilirdi. Bu tip basit hatalar ne yazık ki bu kadarla sınırlı değil. Memâlik-i gayr-i Arabiye (orijinal metin s.37) memâlik-i gayr-i garbiye (s.44); Engürü Suyu (orijinal metin s. 93, 98, 99, 112) Ankara Suyu (s.121, 129, 130, 149) yapılmıştır.

Muhammet Safi tarafından yayımlanan eserin bağışlanamaz okuma hatalarına bir örnek de, yönlerin okunuşunda yapılmıştır. Bunlara verilecek birkaç örnek de, Osmanlıca bir eseri Latin alfabesine aktarmak gibi böylesine büyük sorumluluğa soyunan bir ilim erbabına asla yakışmadığı gibi, açıklanabilecek ve mazur görülecek bir hata olarak da görülemez. Şimâlî garbiye (orijinal metin s.128) şimal-i garbiye (s.171); cenûbî garbi (orijinal metin s.114) cenûb-i garbi (s.151); şimâlî şarkî (orijinal metin s. 78) şimal-i şarki (s.102); cenûbî şarkî (orijinal metin s.85) cenûb-i şarki (s. 111) ve şimâlî garbi (orijinal metin s.88) şimâl-î garbi (s.115) yapılmıştır. Bu hatalar sadece verdiğimiz sayfalarda yapılmış değil, çok sık tekrarlanmıştır.

Kitap aynen aktarılmış olmasına rağmen, askeri birliklere ati malzeme verilirken, hangi amaca hizmete, tablo olarak verilen bilgiler paragrafa dönüştürülmüş ki bu bilgileri anlaşılmasız hale getirmekten başka bir işe yaramamıştır. “Her kolordu muntkasında ağır topçunun tarz-ı taksimi ber-vech-i âtidir” (orijinal metin s.166) denilerek; Top cinsi, miktarı, mevzi’ ve hedefi gayet anlaşılır bir tablo halinde verilmiştir. Oysa yazar, bu tabloyu metne dönüştürerek rakamları ve toplara ait bilgileri karmaşık bir hale getirmiştir. (s.194)

Kitap Tanıtımı

Sonuç olarak şunları belirtebiliriz: Cevdet Kerim'in kitabı gibi, İstiklâl Savaşı'nın birinci elden kaynakları olan anıların yayınlanması son derece yararlı bir kültür hizmetidir. Bu büyük hizmet aynı zamanda bir gerekliliktir de. Ne var ki, anı olmanın getirdiği zorlukların yanı sıra başka zorluklar da bulunmaktadır. Bu tip eserlerin açıklayıcı notlarla yayınlanması yazarın sübjektif değerlendirmelerini dengeleyebileceği gibi, okuyucunun, kitabın konusunu daha geniş bir açıdan takip etmesini de sağlayacaktır.

Osmanlıca eserlerin Latin alfabesine aktarılmasında olmazsa olmaz ilk şart, transkripsiyonu yapan kişinin Osmanlıcaya vâkıf olmasıdır. Ancak bu tek başına yeterli değildir. İyi Osmanlıca bilmenin yanı sıra kitabın konusunun terminolojisine, kültürüne ve coğrafyasına da hiç olmazsa asgari ölçülerde vâkıf olması şarttır. Aksi takdirde, ele aldığımız kitaptaki vahim hataların yapılması kaçınılmazdır.

Muhammet Safi tarafından Latin alfabesine aktarılan Cevdet Kerim'in Türk İstiklâl Harbi (Garp Cephesi) başlıklı kitabı son derece kıymetli bilgiler içeren belgesel bir anı kitabıdır. Diğer bir ifadeyle, zengin belgelerle desteklenen bu anının, önemine yaraşır bir ciddiyetle yayınlanması beklenirdi. Yeni baskısı yapılırken işaret ettiğimiz yanlışlar çerçevesinde, eserin yeniden okunmasında ve hataların düzeltilmesinde zorunluluk bulunmaktadır. Bu şekilde hareket edilirse, hiç olmazsa şimdi yapılan yanlışların kısmen de olsa telafisi mümkün olacaktır.

Mevlüt Çelebi*

---

* Doç.Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Bornova-İZMİR.

